

Трифун Ђукић: КРАЉЕВИЋ МАРКО - ИСТОРИЈСКО-ЛЕГЕНДАРНИ ЕПОС, Подгорица 2002.

Културно-просвјетна заједница из Подгорице објавила је дјело Трифуна Ђукића *Краљевић Марко - историјско-легендарни епос*, нову књигу из пишчеве заоставштине. Приређивач епоса је професор Милорад Предојевић, а рецензенти проф. др Јован Чађеновић и др Љиљана Пешикан-Љуштановић. На крају књиге је *Додаџак - Најоме-не, Белешке приређивача и Краљевић Марко Трифуна Ђукића* текст рецензије Љиљане Љуштановић.

У објављеној рецензији с правом је наглашено да је приређивачки рад Милорада Предојевића "озбиљан и скрупулозно обављен". Предојевић је саопштио податке о ранијим издањима која су од 1990. године објављена из пишчеве заоставштине - романи *Или Куч* и *Црно насеље, Поеме, Сјари видици - изабране приповијетке*. Та дјела приредио је проф. др Јован Чађеновић поновљених издања *Краљ Никола, гостодар Црне Горе* и *Марко Миљанов - романсирана биографија*. Приређивач је с разлогом истакао огромну заслугу професора Чађеновића, који је овом писцу "посветио велики дио своје научне акрибије у настојању да га постави на право мјесто у хијерархији књижевних вриједности тла и језика којему припадамо".

Предојевић је у *Билешци приређивача* исцрпно приказао свој рад на сређивању рукописа, при чему су се појављивале бројне дилеме, особито у ус-

постављању редосједа тридесет пјесама и тумачењу пишчевих ознака уз текст епа. Саопштио је и неколико података о настанку епа у позним годинама пишчева живота и увјерење пјесниково да је то његово најбоље дјело. У *Најоменама*, на петнаест страница књиге, објашњена су мање позната имена уз стихове у којима се она јављају. Књижевна валоризација дјела препуштена је књижевним историчарима и критичарима.

Еп о Марку Краљевићу, настао у позним годинама пишчева живота, саставни је дио претходног пјесниковог стваралаштва. То се посебно односи на поеме о Иву Врани и Букумирима.

И поднасловом књиге *историјско-легендарни еп* ближе је одређен карактер пјесничког дјела о Марку Краљевићу. У њему се преплићу историјске чињенице са предањима из народне епике. Основна пјесникова замисао саопштена је у стиховима првих пјесама - жеља да врати дуг свом народу који је остао без епа какви су створени код других народа. То је и смисао стихова из *Пријева* а именима јунака великих епопеја "од Ахила моћног и од Одисеја, Роланда, Зигфрида, Рустема и Рама/и других што мишца прослави их јака/до Милоша цара свих јунака". Жеља да створи дјело попут великих епских творевина подстицана је и пјесниковим сазнањем да опет "народ пишти од нових тирана". На остварење тог циља

он је позвао народног гуслара да и он затегне струне јер само пјесма има моћ да сачува узвишена народна прегнућа, зато што онај "кога пјесма створи никад не умире". Еп о Марку Краљевићу је "вечна песма нашега снојава", каже се на крају дјела.

Главни јунак поеме Марко Краљевић, према једном запису Трифуна Ђукића, "најсложенији је епски карактер међу јунацима света". Можда је у томе разлог што је Марко постао главни јунак епа уместо Милоша Обилића, који је већ на почетку епа представљен као "цар свих јунака". Главна радња спјева одвија се у садејству Краљевића и Обилића, знатно јачем него у народној епици, што је имало знатног утицаја на композицију спјева и његову садржину. То је омогућило пјеснику да за основу узме епске пјесме три циклуса: предкосовског, косовског и Марка Краљевића, да спјевом обухвати и догађаје у којима главни јунак није учествовао. У пјесми *Побраћими* Марко и Милош, у лову на Шари, предосјећају да "долази дан који пожар носи", а убрзо затим, у пјесми *Бој на Плочнику*. Марко из турске тамнице "на освету моћног Милоша позива". Марко се затим налази на косовском разбојишту и моли мач да се о његове груди саломи зато што у том боју није учествовао. И док гњев јунака нараста, глас виле из облака шаље га тужног на Шарцу у гору, да оружје његово за слободу крв лије. усмјеравајући радњу тим правцем, пјесник је за свог јунака везао најважније мотиве епске поезије, па и борбе у којима није учествовао

и заобишао оне појединости у којима се велики јунак спомиње као "турска придворица". У пјесми *Марко и царева кћи* он на свом Шарцу доспијева и пред двор турског цара, разбија сватове Арапина који је отео цареви кћер, лијепу Мелихаду, а сусрета са царем тамо нема, јер он није ишао у сусрет "Султану и дину", нема ни награда као у пјесми *Цар јунака* гдје му српски цар Душан, на свом крунисању, додјељује мач и копље као два побједна знака - "дар од цара Срба цару свих јунака".

Пишчево увјерење да је Марко Краљевић "најсложенији епски карактер међу јунацима света", посебно је исказан у пјесмама са покосовским мотивима, гдје се јунак епа налази свуда тамо "гдје заплаче правда и зацвили слобода". Знатан дио простора заузимају мотиви у којима он "гони сву тиранију света". На тај начин оличени су народни идеали о правди и слободи.

Вео легенде снажно прекрива радњу епа. Пишчева машта обогатила је легенду из народне епике, не само о вилама и крилатим коњима, о сабљама са очима, већ и о симболичним појавама на небу као предзнацима нових збивања, слична оним из Вишњићеве пјесме *Пичеџак буне њроћив дахија*.

Пјесниково увјерење да "време старе песме није прошло" огледа се и у пјесничкој форми. Његово пјесништво остало је не само изван модерних међуратних књижевних покрета, већ и изван слободног стиха. И овај спјев носи обиљежја српске модерне и београдског стила (дванаестерац са цезуром послје шесте стопе).

Радивоје ШУКОВИЋ